

JAK SE STÁT LESNÍM PEDAGOGEM

Alice Palacká

Lesní pedagog je lesnický odborník s otevřeným srdcem. Jan Amos Komenský stanovil, že „učiti znamená vésti“. A tak se při lesní pedagogice lesník stává průvodcem návštěvníků ve svém lese a napomáhá tomu, aby návštěvníci odcházeli s probuzenými sympatiemi pro les a udržitelné lesnické hospodaření. Je to takový ambasador vzájemného porozumění mezi lesníky a veřejností. Představuje ostatním lidský um a cesty, jak trvale udržitelně získávat pro lidi obnovitelnou surovinu a zároveň přitom zajišťovat celou řadu ekosystémových funkcí lesa. Je to osoba, která má vážnost a důvěru pro své odborné znalosti a umožňuje pokojné společné hledání pravdy, a proto je možné jí věřit. Chce sloužit lesu a lidem.

pedagog také pomáhá hledat směr ve „světě práce“, pomáhá v orientaci na budoucí povolání.

PROSTŘEDNICTVÍM LESNÍ PEDAGOGIKY ZÍSKÁVÁ POSLÁNÍ LESNÍKŮ NOVÝ SMYSL

Ačkoliv to tak někdy může vypadat, cílem lesníků není vydělat co nejvíce peněz za dřevo, ale zachovat les.

Osvěta, která obsahuje rady, jak les chránit pro jeho pokračování, je důležitá. Lidé často nevědí, co všechno lesníci dělají, jakou péči a starost les potřebuje. Často si neuvědomují, jak svým jednáním les ohrožují, třeba při některých sportovních nebo rekreačních aktivitách. Nerespektují například zákazy některých činností v lesích, které považují za zbytečné, protože nevědí, že chrání nejen lesní ekosystém, ale i je, a také umožňují, aby tu les zůstal pro jejich potomky. To jsou důležitá poselství, která předává lesní pedagog, jenž je environmentálně gramotný. Environmentálně gramotná osoba dělá informovaná rozhodnutí týkající se životního prostředí a je ochotná jednat na základě těchto rozhodnutí pro zlepšení kvality života dalších lidí a kvality životního prostředí.

Lesní pedagog představuje les jako místo, které není primárně nebezpečné, ale inspirativní, ideální pro trávení volného času a pro odpočinek, jako obnovitelný zdroj významné suroviny, jako část krajiny, která má pozitivní vliv na klima, ovzduší, vodu i půdu. Generace lesníků vytvářely modely a postupy, aby lesy prospívaly a zároveň přinášely lidem benefity. Z různých

ÚKOLY LESNÍHO PEDAGOGA

Primárním úkolem lesního pedagoga určitě není předávat znalosti o lesním ekosystému, ale vysvětlovat, jak se chovat a jak se rozhodovat. Lesní pedagog totiž nechystá pro návštěvníky soutěže ani exkurze, ale uvádí je do takových situací, které vyžadují přemýšlet v souvislostech. Ukazuje příčiny a důsledky různých jevů. Povzbuzuje návštěvníky lesů, aby dodržovali pravidla, zákony na ochranu majetku a respektovali lesní prostředí. Pomáhá hledat analogie a řešení.

Uvedme na příkladu: Lesník může represivně vyžadovat dodržování legislativ-

ních opatření, třeba činností zakázaných v lese, a náplní práce lesního pedagoga je pak vysvětlovat, proč je důležité tato opatření respektovat a jaká negativa pro les mohou z jejich nedodržování plynout.

Lesní pedagog také umožňuje vzdělávání prostřednictvím vlastní zkušenosti. Podporuje zachování multifunkčnosti lesa pro občany i ekonomiku. Motivuje k odpovědnému chování přiměřenému lesu a k účtům před tvořením. Po vzoru již jmenovaného historicky prověřeného pedagoga J. A. Komenského se jedná zejména o „vnímání všemi smysly“. Prostřednictvím zážitků účastníci sami vyhodnocují různé situace týkající se vývoje lesa a péče o něj. Lesní

ných důvodů se ne vždycky a úplně dodržovaly a dodržují, ale to neznamená, že se jim nedá věřit (jestliže mi prošlo, že jsem projel na červenou, ještě to neznamená, že jezdit na červenou je správně).

KDO SE MŮŽE STÁT LESNÍM PEDAGOGEM?

Lesním pedagogem se může stát ten, kdo se učil hezkých pár let ve škole o lese, a ten, kdo je v lese skoro každý den. Ten, kdo ví, co lesu prospívá a co mu škodí, kdo je za zdárný život lesa odpovědný. Lesním pedagogem může být ten, kdo zná legislativu, která les chrání. Člověk, který v sobě vyvažuje ekologické, ekonomické i sociální aspekty péče o krajinu, člověk ten, který je zvyklý se denně rozhodovat ve prospěch lesa. Lesním pedagogem může být ten, kdo je odpovědný za pravidelný přísun dřeva, či ten, kdo dává lidem práci v oblastech, kde jí moc není. Také ten, kdo neustále měřením zjišťuje, zda je les v pořádku a kolik dřeva mají lidé k dispozici. Člověk, který pečuje o to, aby se les zdárně obnovoval a aby zdárně plnil všechny mimo-produkční funkce. Ten, kdo byl v lese pozdě večer, v noci i brzy ráno a mnohokrát tam zmočil. Komu leží prospěch lesa nejvíce na srdci.

Takový člověk je také nadán o tom ostatní informovat. Klíčem je lesník. Podle zkušeností z kurzů pro lesní pedagogy jsou jejich absolventi motivováni se dále odborně lesnický vzdělávat.

Přestože některé materiály dokazují, že lesnictví je založeno na technických základech, žádný lesník se bez biologických znalostí neobejde, ale často je považuje za takovou samozřejmost, že se o nich ani ne-

zmiňuje a naopak veřejnosti vysvětluje ekonomické, sociální a technické problémy. Jen málokteré vzdělání má tak rozmanitý a široký záběr v nejrůznějších oborech jako lesnictví a zároveň tak velkou zodpovědnost. A to nejen vůči současníkům. Protože dnešní lesníci budují porosty pro svá praprapravnoučata.

Lesní pedagogika nemá primárně zprostředkovávat vědomosti, ale podporovat pozitivní vnímání lesa, ovlivňovat životní hodnoty.

LESNÍ PEDAGOG JE PŘEDEVŠÍM ODBORNÍK

Základním předpokladem pro lesního pedagoga je tedy lesnické vzdělání. Kdo jiný by uměl odpovědět na takovou kupu otázek, jakými jsou například:

- Proč jsou v lese oplocená místa?
- Proč se stromky sází do řad?
- Co všechno mohou lesníci zjistit z měření stromů?

- Co může dobrého přinést lesu zvěř a jak může zvěř škodit?
- Poradí si les sám s kalamitou?
- Je pravda, že kůň může udělat na lesní půdě větší škody než harvestor?
- Proč jsou v lese zpevněné cesty?
- Proč lesníci sázejí třeba desetkrát tolik sazenic, než je potom v mýtném lese stromů?
- Proč se nemohou zaměřovat dřeviny z různých oblastí?
- Proč se v lese nesmí křičet?
- Proč se nesmí chodit tam, kde se kácí nebo manipuluje s dřívím?
- Proč jsou stromy na hranici lesa důležité?
- Které dřeviny se hodí do daných podmínek a proč?
- Proč to trvá okolo 40 let, než nově vysazená vykáčená kleč zase začne bránit erozi a lavinám?

Pedagogické vzdělání, které je pro tuto činnost limitující a užitečné, není běžně součástí přípravy lesníků, tedy školního kurikula lesnických škol. Lesníci si tak doplňují své vzdělání prostřednictvím kurzů a odborných seminářů.

Kurzy lesní pedagogiky pořádá Střední lesnická škola v Hranicích ve spolupráci se Sdružením lesních pedagogů ČR.

Semináře pořádá zpravidla dvakrát ročně UZEI pod záštitou MZe. Tato školení jsou zaměřována na didaktické postupy při předstávání lesního ekosystému i lesnického hospodaření, na zlepšování interpretačních dovedností lesních pedagogů a v neposlední řadě i na právní a bezpečnostní aspekty pobytu dětí a mládeže venku v přírodě.

Střední lesnická škola v Hranicích zařadila lesní pedagogiku také do svého školního kurikula. Žáci mají možnost se vzdělávat ve stejných disciplínách

jako účastníci kurzu, tj. v základech pedagogiky, psychologie a didaktiky. Povinný předmět má ale malou hodinovou dotaci, takže žáci, kteří mají o lesní pedagogiku zájem, navštěvují ještě kroužek lesní pedagogiky. Po jeho absolvování a opakovaném osvědčení praktických dovedností při hospitovaných aktivitách mohou získat osvědčení lesního pedagoga.

CO KURZ LESNÍ PEDAGOGIKY OBSAHUJE

Program kurzů vychází z projektu PAWS, na kterém se podíleli lesníci i pedagogičti odborníci z několika evropských zemí.

Kurz trvá týden a jeho dotace je čtyřicet hodin. Skládá se ze základů pedagogiky, psychologie a didaktiky. Jeho nedílnou součástí je hospitovaná aktivita s dětmi. Výuka probíhá v učebnách lesnické školy i na školním poli ve Valšovicích. Je při ní využívána jak moderní didaktická technika, tak školní pomůcky, speciální učebna, vybavení a zařízení školního pole. Vrcholem programu kurzu je vlastní aktivita účastníků, kteří mají za úkol připravit si program pro pozvanou školní třídu a pod laskavým dohledem hospitujícího evaluátora mají možnost vyzkoušet si, co zvládnou a co se naučili.

Kurz dává předpoklady pro to, aby jeho absolventi mohli ostatním představit les velmi komplexně, tedy nejen jako ekosystém nebo hospodářský prostor či fenomén zajišťující ekosystémové služby a rozvoj rurálních oblastí, ale také jako genius loci smyslového vnímání a prostor pro posilování emoční inteligence.

Účastníci kurzu se seznamují s teoretickými základy i praktickými ukázkami.

Přestože stále pracujeme na přípravě nových didaktických pomůcek, jako neúčinnější se jeví autentický výklad lesníka v jeho lese. Představení lesa návštěvníkům interaktivním způsobem nejlépe při společné práci se zdá být velmi účinnou formou osvěty. Lesní pedagogika není ani výuka, ani exkurze. Je to poznávání prostřednictvím užívání smyslů, pomocí zážitků, prožívání příběhů a neměl by při ní chybět ani humor.

Nedílnou součástí přípravy lesních pedagogů na našem kurzu jsou návody na evaluaci programů, jak vést děti k sebehodnocení bez přeceňování, ale popisně a informativně. Umět vyjádřit, čeho si na práci druhého člověka vážíme, je výborným vkladem do života. A co si děti mají odnést? „Nepracuji pro pochvalu nebo odměnu, ale abych byl s výsledkem práce spokojen. Když udělám něco dobře, jsem hrdý a spokojený, mohu být sám sebou a nemusím čekat na obdiv okolí.“

Absolvent kurzu je připraven seznamovat veřejnost nejen s lesním ekosystémem, ale vysvětlit i trvale udržitelné lesnické hospodaření a jeho smysl, jeho pozitivní externality. Umí objasnit význam ostatních užitečných, tedy mimoprodukčních funkcí lesa. Zkrátka všechny pilíře výchovy k udržitelnému rozvoji.

Lesní pedagogové jsou v kurzech vzdělávání tak, aby lesní pedagogika mohla být organickou součástí snah, jejichž cílem jsou pro žáky škol tzv. doporučené očekávané výstupy.

Absolvent našeho kurzu lesní pedagogiky má všechny předpoklady, aby pomáhal naplňovat standardy environmentální výchovy žáků, jako například:

- dovednosti pro dotazování, analýzu a interpretaci,

- znalost environmentálních procesů a systémů,
- dovednosti pro porozumění a řešení environmentálních konfliktů,
- osobní a občanskou odpovědnost.

POKRAČOVACÍ KURZ LESNÍ PEDAGOGIKY

Nadstavbový kurz taktéž pořádá Střední lesnická škola v Hranicích a je určen absolventům základního kurzu. Jeho rozsah je stejně jako v případě základního kurzu pro lesní pedagogy čtyřicet hodin. Zaměření kurzu je na práci s dalšími cílovými skupinami, jako jsou například předškolní děti, senioři, osoby ze sociálně znevýhodněného prostředí a osoby se zvláštními potřebami, zkrátka osoby s omezenými příležitostmi. V sousedních zemích, například v Rakousku, existují i další nadstavby, které se týkají představení specializovaných lesnických činností a zvládnání diskuse o kontroverzních tématech.

ZÁVĚREM

Být lesním pedagogem vůbec není jednoduché. Probouzet zájem zájemců své odbornosti, motivovat pro změny hodnocení a postojů, dokázat čelit lhostejnosti nebo šalivým mýtům, to je o mnoho těžší než ukazovat, jaký je rozdíl mezi listem břízy a buku, nebo využívat lesní prostředí ke hrám a soutěžím. Lesní prostředí využívají pro své programy nejrůznější organizace i jednotlivci „nelesníci“. To pak může být EVVO (Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta) v lese – určitě užitečná činnost, ale nemůže to být lesní pedagogika.

Osvěta veřejnosti prostřednictvím lesní pedagogiky bezesporu patří mezi pozitivní externality lesnického hospodaření, a určitě stojí za to, věnovat přípravě lesníků na její realizaci potřebný čas.

Text recenzovali Ing. Marek Šuba, učitel na SLŠ Hranice a Ing. Bc. Radka Stolarková, Ph.D., ředitelka SLŠ Žlutice.

*Autorka:
Ing. Alice Palacká
Lesní pedagožka
a učitelka na SLŠ Hranice
E-mail: palacka.alice@gmail.com
Foto: Archiv SLP ČR*

TIPY NA AKTIVITY PRO LESNÍ PEDAGOGY

V kurzu pro lesní pedagogy vždy probíhá jeden den praktická zkouška. Tímto testováním si v srpnovém kurzu prošlo dvacet nových lesních pedagogů. Uchazeči o získání certifikátu lesního pedagoga si ve dvojicích museli připravit čtyřhodinovou vycházku pro skupinu přibližně šestnácti dětí. Vybrali jsme pro vás čtyři nejúspěšnější aktivity, které si děti s novými lesními pedagogy mohly vyzkoušet.

KLEST

Lesní pedagog rozdělí účastníky do skupin a každé skupině přidělí místo, kde bude klest ukládat. Vysvětlí jim, proč se v lese klest sbírá a ukládá na hromady (uvolnění místa pro přirozenou obnovu či nové stromky při obnově). Připomene jim, že si mají dávat pozor na malé stromky v porostu, a upozorní je také na základy bezpečnosti. Děti mezi sebou soutěží, která skupina vytvoří vyšší nebo lépe uloženou hromadu klestu. Po skončení sběru poděkuje lesní pedagog dětem a zhodnotí jejich práci, na každé hromadě najde něco, co lze pochválit (výška, šířka, uložení, apod.).

SEZNAMOVACÍ PAVUČINA

Pomůcky: klubko přece

Účastníci si sednou do kruhu. Lesní pedagog se jich zeptá na jednoduchou otázku, např.: Jaká zvířata žijí v lese? Co v lese nesmíme dělat? Jaké známe stromy?

Následně lesní pedagog hru začne tím, že se představí a odpoví na položenou otázku. Potom klubko předá někomu dalšímu, nejlépe jej hodí na protější stranu někomu z účastníků. Pokaždé, když někdo dostane klubko, uchopí provaz, přidrží jej u sebe, představí se a odpoví na otázku a klubko pošle dál. Postupně tak vzniká pavučina.

U této aktivity je možné účastníky postupně označovat jmenovkami.

O vzniklé pavučině můžeme mluvit jako o pavučině vztahů nebo si povykládat o životě pavouků.

cených stromů. Většinou protože se do těch míst nedostane traktor.

Rozdělíme děti do dvojic. Jeden hraje koně, ten bude mít zavázané oči a provázek kolem pasu jako opratě, a druhý z dvojice bude kočí. V porostu vytyčíme trasu a děti naučíme povely (hyjé, čehý, hot), kterými mohou kočí koně ovládat. Díky těmto povelům a opratím projdou dvojice vytyčenou trasu. Ve dvojici se mohou prostřídat, aby si každý vyzkoušel obě role.

JAK ROSTE STROM

Lesní pedagog si stoupne mezi děti a zastupuje roli vzrostlého stromu, ze kterého spadla semínka, ta budou hrát děti ve dřepu.

Lesník vypráví příběh o tom, jak začalo pršet, ze semínek se staly semenáčky, děti se ze dřepu malinko zvednou, následně na ně svítlo slunce a dál rostly, až se z nich staly sazenice, děti se opět kousek pozvednou. Příběh pokračuje až do fáze dospělého porostu.

Během růstu určíme jedno dítě, které se stane na chvíli lesníkem a bude vyznačovat a odstraňovat z našeho porostu stromy (dětí), které překáží v růstu ostatním. Takto provedeme v době růstu minimálně dva zásahy.

KOČÍ A KŮŇ

Pomůcky: provázky, záslapky na oči

Dětem ukážeme obrázek a vysvětlíme, že kůň nám pomáhá v lese při tahání poká-

